

Превод от английски език!

КЕСС (2023)3.

Страсбург, 1 декември 2023 г

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (КЕСС)

КЕСС Становище № 26 (2023):

Да вървим напред:

**Използването на помощни технологии в
съдебната власт**

I. Въведение

1. В съответствие с мандата, даден му от Комитета на министрите, Консултативният съвет на европейските съдии (КЕСС) изготви настоящото становище, озаглавено „Да вървим напред: използването на помощни технологии в съдебната власт“.
2. Това становище е изготвено въз основа на предишни становища на КЕСС , по-специално на Магна харта на съдиите (2010 г.) и Становище № 14 (2011 г.) относно правосъдието и информационните технологии (ИТ) на КЕСС. То трябва да се чете във връзка със Становище № 14 (2011), като се има предвид, че последното е изготвено във време, когато употребата и естеството

на технологията са били в ранен етап на развитие. Освен това бяха взети предвид съответните инструменти на Съвета на Европа, напр. Европейска етична харта относно използването на изкуствен интелект (ИИ) в съдебните системи и тяхната среда (2018 г.) на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (ЕКЕП), Насоки на ЕКЕП относно електронното подаване на документи (e-filing) и цифровизацията на съдилищата (2021), Насоки на ЕКЕП относно видеоконферентната връзка в съдебни производства (2021), Препоръка CM/Rec (2020)1 на Комитета на министрите относно въздействието на алгоритмичните системи върху правата на човека, Препоръка R (84) 5 на Комитета на министрите относно принципите на гражданското производство, предназначено да подобри функционирането на правосъдието (Принцип 9), Резолюция 2341 (2020) на Парламентарната асамблея относно необходимостта от демократично управление на изкуствения интелект, Доклад на Парламентарната асамблея относно правосъдието чрез алгоритъм – ролята на изкуствения интелект в полицейската дейност и наказателното правосъдие системи (2020).

3. Обърнато е внимание и на Цифрови технологии за по-добро правосъдие – Инструментариум за действие (2020) на Междоамериканската банка за развитие, Предложението на Европейския съюз за регламент на Европейския парламент и на Съвета за установяване на хармонизирани правила относно изкуствения интелект (Закон за изкуствения интелект) и за изменение на някои законодателни актове на Съюза и Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица по отношение на обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент за защита на данните).
4. И накрая, в становището са взети предвид отговорите на членовете на КСЕС на въпросника за изготвянето на Становище № 26 на КСЕС (2023 г.). Отговорите показват широк спектър на развитие и използване на технологиите. Всички държави-членки го използват до известна степен. То варира от аудиозапис на процедури до електронни системи за архивиране, електронно управление на дела и видеоконферентна връзка, като използването на последната е доста напреднало в резултат на пандемията Ковид-19. Няколко държави-членки преминават към 100% използване на електронни досиета. Наличието на електронни или цифрови версии на съдебни решения и законодателство също е често използвана форма на технология. Автоматизираните форми на производства, когато се използват, се използват в граждански производства с ниска стойност (искове с малък материален интерес) и за улесняване на присъди и други съдебни решения по прости процедурни въпроси.
5. Използването на изкуствен интелект (ИИ) в правораздаването остава в начален етап на развитие. Въпреки че не се използва в значителен брой държави-членки, подобна възможност се проучва активно от някои. Където се използва, такова използване обикновено се фокусира върху административни задачи, напр. програми за преобразуване на реч в текст (диктовка), езиков превод и автоматично анонимизиране на съдебни решения и заповеди. В отговорите също така се подчертава необходимостта да се гарантира, че крайната отговорност за съдебните решения остава на хората; ИИ трябва да подпомага, а не да замества съдиите.

6. И накрая, становището се основава на предварителен проект, изготвен от експерта на КЕС, назначен от Съвета на Европа, д-р Джон Сорабджи (доцент, Университетски колеж в Лондон).

II. Цел и обхват на становището

7. Целта на становището е да проучи предимствата и недостатъците от използването на помощни технологии в съдебната система. В него се признава, че общественото използване на технологиите ще продължи да се развива. Съдилищата и съдебните органи трябва да са в крак с това развитие. Освен това, в него се подчертава значението на разработването и използването на технологиите по начини, които поддържат и, където е възможно, подобряват основните принципи на върховенството на закона. Може например да се използва за подпомагане на работата на съдиите и на страните в съдебните процеси, подобрявайки точността при вземането на решения. Това може също така да съдейства за бързината и ефективността на правораздаването. По-специално трябва да се засили съдебната независимост и безпристрастност, които са гарантирани в международен план от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ)¹, както и от Всеобщата декларация за правата на човека² и други европейски и международни инструменти.³
8. За да постигне целта си, раздел III от настоящото становище подчертава общото използване на технологията, докато раздел IV дава представа за нейната конкретна употреба, раздел V се занимава с потенциалните ползи от използването на технологията, а раздел VI се занимава с предизвикателствата и опасностите за съдебната независимост, които създава. В светлината на тези точки Раздел VII има за цел да предостави траен набор от принципи за бъдещото използване на технологии в съдебната система. Термините, използвани в Становището, са дефинирани в Терминологичния речник.
9. Обхватът на Становището е ограничен до използването на специфични форми на съвременни технологии, включително използването на изкуствен интелект (ИИ) за подпомагане на „човешки“ решения, които се използват или могат да бъдат използвани от съдебните органи, включително инструменти за данни, електронно подаване и процедури, системи за проследяване и управление на дела и аудио и видеоконференции. То не обхваща уеб стрийминг на процедури, използването на ИИ за вземане на решения като заместител на човешките решения или използването на технологии от някой друг освен съдебната система или съдебната администрация.

III. Общо използване на технологията

10. Държавите са длъжни да осигурят ефективен и практичен достъп до правосъдие.⁴ Технологията е средство, чрез което те могат да направят това, както при обичайния ход на събитията, така и при извънредни или аварийни обстоятелства. Следователно това е едно от средствата, чрез които една демократична държава, ангажирана с осигуряването на върховенството на закона, може да позволи съдебната власт на държавата да бъде упражнявана по всяко време.
11. Способността на държавата да осигури достъп до правосъдие е изправена

пред множество предизвикателства. Тя е изправена пред предизвикателство, свързано с ресурсите. Всички държави трябва да балансират разпределението на ресурсите между редица

---

1 Европейска конвенция за правата на човека, чл. 6(1); Становище на КЕС № 14 (2011), параграф 32.

2 Всеобща декларация за правата на човека, чл. 10.

3 Хартата на основните права на ЕС, чл. 47; Междумериканска конвенция за правата на човека, чл. 8; Международни стандарти на Mount Scopus за съдебна независимост (2008 г., изменени 2012 г.), принцип 1.1.

4 Европейски съд по правата на човека (ЕСПЧ) *Айри срещу Ирландия* 2 ЕСПЧ 305; *Толстой-Милославски срещу Обединеното кралство* (1995) 20 ЕСПЧ 442 на [59].

5 Становище на КЕС № 14 (2011), параграфи 5, 15, 19, 25 и 5 Становище № 14 на КЕС (2011), параграфи 5, 15, 19, 5 и 27.

обществени услуги, една от които са съдилищата и съдебната система. То е изправено пред предизвикателство, свързано със справедливостта. Раздаването на правосъдие трябва да се извършва по справедлив и навременен начин, тъй като е средството, чрез което се придава действие на материалния закон. Това важи за всички области на правото. Прилага се за единни искове, но също и когато има нарастващ брой масови искове, независимо дали те започват като единни искове или като групови или колективни производства. Това се отнася също и за традиционните форми на спорове, както и за нарастващия брой нови форми на спорове, произтичащи от развитието на цифровите пазари, електронната търговия и електронните престъпления.

12. Държавите са изправени също пред възникващи предизвикателства пред раздаването на правосъдие и, чрез това, поддържането на върховенството на закона. Обществените и националните извънредни ситуации, независимо дали са свързани със здравето, като пандемията от Ковид-19 или други извънредни ситуации, представляват значителни предизвикателства пред правилното правораздаване. Технологиите и особено инструментите за данни, независимо дали става въпрос за електронно подаване и процедури, системи за проследяване и управление на дела или използването на видеоконферентна връзка или други средства, осигуряват средствата, чрез които държавите могат да раздават правосъдие при нормалния ход на събитията, т.е. правосъдие според закона. Те са и средство, чрез което може да се справи с тези различни предизвикателства.

13. В по-широк план технологията също така осигурява основа, върху която съдебните органи по принцип биха могли да играят по-широка роля от осигуряването на правосъдие според закона. Това може да помогне на съдебните органи да улеснят превантивното правосъдие, т.е. предотвратяването на спорове чрез идентифициране на причините за тях и предприемане на проактивни стъпки за намаляване на вероятността тези причини да възникнат в бъдеще.⁶ Това например може да се постигне чрез извличане на данни за дела от публично достъпни съдебни решения или анонимизирани данни от споразумения, за да се идентифицират общите причини за спорове. След това тези данни биха могли да бъдат анализирани и да формират основата на правната реформа, която би могла да помогне за намаляване на вероятността подобни спорове да възникнат в бъдеще. Може също така да им помогне да насърчат уреждането по взаимно съгласие чрез алтернативно и/или онлайн разрешаване на спорове.⁷ И двата механизма

могат да бъдат улеснени чрез използването на инструменти за данни, като например системи за управление на дела от съдебните органи. Насърчаването на едното или и на двете би могло по-специално да играе важна роля за намаляване на натиска върху ресурсите на съдилищата и съдебните системи чрез намаляване на броя на споровете, изискващи управление на дела и произнасяне.⁸

IV. Специфични приложения на технологията

14. Този раздел очертава няколко специфични приложения на технологията: инструменти за данни, електронно подаване и производство, системи за проследяване и управление на дела, дистанционни и хибридни изслушвания.

---

6 Р. Съскинд, *Онлайн съдилища и бъдещето на правосъдието*, (OUP, 2019) на 113-115, където се споменава в контекста на развитието на онлайн съдилищата като „промоция на правното здраве“.

Това включва уреждане по време на изпълнително производство: Препоръка Rec (2003)17 на Комитета на министрите на Съвета на Европа към държавите-членки относно правоприлагането.

Аласини (Околна среда и потребители) [2010] 3 CMLR 17 на [64]-[65]; *Менини и Рампанели (Сближаване на законите Защита на потребителите: Решение)* [2017] EUECJ C-75/16 (14 юни 2017 г.) на [61].

А) Инструменти за данни

15. Съществува широк набор от инструменти за данни, използвани от съдебните органи.

(i) Администриране и управление на дела

16. На базово ниво, инструментите за данни включват езиков превод или превод на доказателства, гласови диктовки и услуги за транскрипция, цифров запис на съдебни бележки, съдебни решения и заповеди. Те могат също така да улеснят изготвянето на документи (включително резюмета на дела), оценката на доказателствата, чрез, например, технология за електронно разкриване. Те могат да увеличат ефективността на администрирането на делата.
17. В по-широк план, извличането на данни от документи по делото може да бъде анализирано от инструменти за данни, за да се насърчи достъпът до правосъдие чрез предоставяне на по-достъпна информация на обществеността.⁹ Това може да помогне да се направи правната система по-ефективна и достъпна, особено за тези, които може да нямат широки правни познания или ресурси. Съдебните власти могат да използват такива данни, за да помогнат на Съвета на съдебната власт и съдебните администратори да идентифицират и анализират характеристиките на страните в съдебни спорове. Този тип анализ може да помогне да се идентифицират бариерите пред достъпността за страни, които имат специфични характеристики¹⁰ или уязвимости. След това те може да се използват от съдебните органи като солидна доказателствена основа за процедурно преработване и реформа, в

съответствие с принципа за недискриминация и член 6 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ).

18. Инструментите за данни могат да извличат и предоставят база за анализ на информацията за делата, за да насърчат ефективното разпределение на делата. Те могат да помогнат на съдиите и съдебните администратори да идентифицират производства, които са потенциално подходящи за бързи или съкратени процедури, като им позволяват да бъдат обработвани автоматично и/или да бъдат прекратявани чрез опростени механизми за съдебно решение.

(ii) Насърчаване на уреждането

19. Инструментите за данни също могат да помогнат на съдебните органи да насърчат уреждането. Анализът на характеристиките на делата може да помогне на съдебните органи да предоставят насоки на страните относно потенциално подходящи форми на процес на уреждане.
20. Те могат да се използват и за насърчаване на уреждането на спорове чрез прилагане на инструменти за електронно преговаряне или електронно посредничество. Такива процеси могат да бъдат включени в съдебни процедури или да бъдат предоставени чрез съдебни уебсайтове.¹¹ Уреждането, не на последно място чрез преговори, може също да бъде насърчено чрез използването на ИИ за прогнозиране на потенциалния резултат от производството. Това може да бъде включено в системите за управление на дела.

Това може да бъде улеснено, например, чрез използването на обработка на естествен език (NLP).

10 Като тези, посочени в член 14 от ЕКПЧ.

11 Трибуналът за гражданско разрешаване (Британска Колумбия, Канада).

(iii) Вземане на решения

21. Инструментите за данни имат потенциала да играят широкообхватна роля за подпомагане на съдебното вземане на решения.
22. На най-базово ниво инструментите за данни спомагат за насърчаване на по-бързо и по-рентабилно правно проучване и изготвяне на решения и заповеди от съдебните органи. Те биха могли също така да помогнат при идентифицирането на подходящи доказателства, както и да предоставят образци на съдебни документи чрез извличане на информация от дела.
23. Използването на експертни системи или системи, базирани на машинно обучение (поддържащ изкуствен интелект) също може да подпомогне вземането на съдебни решения. Те може да предоставят на съдиите оценки на основателността и/или прогнозираните резултати от производствата. Предоставяйки на съдиите възможност за оценки на основателността, те

могат да бъдат средство за подпомагане на съдиите да оценят своите заключения.

24. Те могат да бъдат използвани за подпомагане на вземането на съдебни решения по други начини. Наличието на съдебни решения и законодателство е основна форма на инструмент за данни. Те варират в приложение от общи уебсайтове, които просто съдържат съдебна практика и законодателство с основни ключови думи и функционалност за търсене на текст, до по-сложни бази данни, които предоставят ефективни хипертекстови връзки към друга съдебна практика и законодателство. Те обикновено се предоставят от държавите-членки или от частни предприятия; последните са склонни да предоставят по-сложни инструменти. Когато съдебните органи ги предоставят, те едновременно насърчават ефективното вземане на съдебни решения и също така спомагат за осигуряването на демократична отчетност на съдебната система. Те осигуряват последното, като правят решенията достъпни за обществеността.¹²
25. Когато такива документи са машинно четими, може да се надгради основната функционалност на ключови думи. Системите, базирани на машинно обучение, може да са в състояние да осигурят търсене между и в рамките на решенията. Това би могло да предостави на съдебните органи достъп до интелигентни форми на правни изследвания, като подобри способността им да анализират сложна правна рамка, включително закони и административни разпоредби, както и европейска, национална и сравнителна юриспруденция и незадължителни актове. Това може да помогне за развитието на процеса на вземане на съдебни решения.
26. Интелигентното изследване може да осигури достъп до нови или неидентифицирани преди това линии на аргументация. Познаването на тези аргументи от страните може да им помогне да подобрят качеството и креативността на своите становища, като по този начин допринесат за качеството на вземане на съдебни решения.
27. Обратно, такъв анализ би могъл да помогне на съдиите да идентифицират аргументи, които обикновено се използват от страните по конкретни въпроси и съдебни решения, които се занимават с тях. След това такава помощ може да повиши доверието и легитимността на съдебната система чрез насърчаване на последователност при вземането на решения.

---

12 Становище на КСЕС № 18 (2015), параграфи 27-28 и 32. Частното предприятие може и предоставя също така достъп до такава информация.

Б) Електронно подаване и производство

28. Електронното подаване и производство са основна предпоставка за ефективното използване на технологиите в съдебната система. Те са в основата на системите за съдебна подкрепа. Такива процеси се използват широко, независимо дали като част от смесени системи (физически и електронни досиета и процедури) или като част от само електронни системи. Те също така включват използването на цифрови, електронни подписи или електронни времеви печати върху документи и процеси, извършвани по електронен път.
29. Тази технология може да се използва на всички етапи от производството. Производството може да бъде започнато онлайн чрез електронно подаване. Услугата може да се извърши по електронен път или чрез електронна поща, уеб базирано приложение (приложение) или други форми на технология. Системите за проследяване и управление на дела се улесняват чрез електронни процедури и цифрови файлове за управление на дела. Принудителното изпълнение може също да бъде осъществено чрез електронни процедури, независимо дали се извършват от или от името на съд или от трета страна, като например например служител на правоприлагащ орган.¹³ Използването на тази технология има няколко предимства.
30. Използването им може също така да насърчи административната и процесуална стандартизация в първоинстанционните и апелативните съдилища и трибунали. Стандартизацията може да доведе до по-рентабилно и ефективно разположение на административния персонал, подпомагащ съдебната система.
31. Използването им може да доведе и до преоценка на процесите. Ненужните и неефективни процеси могат да бъдат премахнати, като отново се намалят административните разходи и време. Документите на хартиен носител, например, вече няма да се нуждаят от архивиране, извличане или транспортиране. Електронните файлове са достъпни по всяко време или отвсякъде. Това може да насърчи по-ефективното управление на съдебните дела. То може също потенциално да насърчи по-гъвкави модели на работа сред съдебната система.
32. Използването на такава технология може също да доведе до по-рентабилен и ефективен достъп до документите по делото от страните и техните адвокати. По този начин може да помогне на съдебните органи да съдействат за по-голям достъп до правосъдие. Чрез осигуряване на средства за достъп до процесите от офис, от дома или по друг начин може да се осигури по-голяма процесуална равнопоставеност.

С) Системи за проследяване и управление на дела

33. Използването на системи за проследяване и управление на дела, като част от системите за съдебна подкрепа, изпълнява редица функции.

(i) Администриране

34. От тези системи може да бъде извлечена информация за административно и съдебно управление. Това може да улесни на оценката от съдебните органи

на използването на съда и съдебните ресурси. Това може да предостави ефективни данни за установяването и прилагането на ключови показатели за ефективност за съдебните системи, напр. по отношение на ефективност, рентабилност и достъпност.¹⁴

---

13 Служителите на правоприлагащ орган включват, например, съдебни изпълнители и *huissiers de justice*/съдебни служители.

Ключовите показатели за ефективност (КПЕ) са средство, чрез което може да се оцени ефективността. Те се основават на количествено измерими данни. Що се отнася до съдебната система, КПЕ могат например да се отнасят до продължителността от време, необходимо за произнасяне на съдебно решение след приключване на производството. Вижте също

35. Такива мерки могат да допринесат за по-информирано разпределение на ресурсите, планиране на бюджета и работния процес (включително ефективно разпределение на работата между съдиите и съдебните администратори) и бъдещо планиране на ресурсите.¹⁵ Това може да бъде особено полезно, когато тези системи са оперативни съвместими в целия съдебна система. То може също така да улесни холистичния подход към и оценката на управлението на ресурсите във всички аспекти на съдебната система.
36. Когато информацията от системите за проследяване и управление на дела се предоставя на обществеността, напр. чрез онлайн публични регистри, списъци и информация за изслушвания, съдебните органи също могат да подобрят своята публична отчетност.

(ii) Ефективно планиране и график на изслушванията

37. На базово ниво тези системи могат по-бързо да спомогнат за процесуалното планиране от съдебните органи. Просто това може да се постигне чрез осигуряване на по-бърз достъп до информацията относно състоянието и хода на отделните производства.
38. На по-високо ниво такива системи могат да оптимизират планирането и графика на изслушванията. Поддържащият ИИ може да се използва за определяне на оптималното използване на съда и съдебното време за справяне с всеки набор от производства, за които те носят отговорност. Това може да включва предоставяне на примерни процедурни графици или указания за всеки случай.

(iii) Разпределение на дела

39. Системите за планиране могат също така да предоставят възможност за автоматизирано разпределение на делата между съдиите чрез прилагане на критерии, договорени от съдебните органи и които са обект на съдебен надзор и вземане на решения. Това също може да спомогне за оптималното използване на съдебните сгради и съдебни зали.

(iv) Мониторинг на съответствието

40. След като бъде изготвен оптимален процесуален график, системите за

управление на дела могат да спомогнат за ефективен и рентабилен мониторинг на съответствието.¹⁶ Те могат да предоставят автоматизирани напомняния на съдиите и страните за предстоящите процесуални крайни срокове. Такива напомняния могат да улеснят ефективното управление. Те също така могат да подтикнат към съответствие. Те могат също така да предупреждават съдиите за подадени документи. В допълнение към подпомагането на икономичността и ефикасността, такива мерки могат да спомогнат за навременното раздаване на правосъдие от съдебните органи, което само по себе си може да насърчи както ефективното съдебно производство, така и изпълнението.

41. Автоматизацията, особено когато става въпрос за напомняния за съответствие, и предоставянето на стандартизирана информация на съдиите, може да спомогне за по-голяма последователност в управлението на

насоките на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (ЕКЕП) за измерване на качеството на правосъдието (2016 г.).

15 Цифрови технологии за по-добро правосъдие – Инструментариум за действие (2020) на Междумериканската банка за развитие на 22-23.

16 Трябва да се отбележи, че ефективността и икономичността не са цел сами по себе си. Те са средство за подпомагане на достъпа до правосъдие.

делата. Това може следователно да допринесе за легитимността и общественото доверие в съдебната система.

(v) Управление на масови искове

42. Системите за управление на дела могат също така да съдействат за идентифицирането, групирането и управлението на тестови варианти и/или масови искове.
43. В случай на голям брой индивидуални искове, които повдигат същите или подобни правни или фактически въпроси, системите за управление на дела могат да помогнат за намаляване на натиска върху ресурсите на съдилищата и съдиите, като ги идентифицират и групират като масов иск, който впоследствие може да бъде прехвърлен чрез в рамките на процедурата, към един ръководещ съд и се ръководи като колективен, групов или представителен иск.
44. Следователно автоматизираното управление на дела за такива искове може да спомогне за тяхното ефективно, рентабилно и пропорционално управление и решаване. То може също така да спомогне за ефективни схеми за масово уреждане. Бързото идентифициране и групиране на такива дела допринася за последователността на съдебната практика, тъй като намалява риска едни и същи или подобни фактически или правни въпроси да бъдат решени по различен начин от различни съдии.
45. Ефективното управление може също да бъде подпомогнато чрез идентифициране на единичен иск измежду голям брой подобни искове, който след това може да премине към решение като тестов или водещ случай. Това може да бъде улеснено чрез инструменти за данни, извличащи информация от заведени дела, за да се идентифицират най-подходящите случаи, за да се

премине към процес и присъда на такава основа.

(vi) Идентифициране и оценка на проблеми и доказателства

46. Инструменти за данни като тези, използвани в предиктивни технологии¹⁷ (електронно разкриване или електронно откриване) в рамките на система за съдебна подкрепа, могат да се използват за идентифициране на ключови доказателства, които са качени в системата за управление на дела по страни. Това може да даде по-добра възможност на съдиите да идентифицират и разглеждат фактическите въпроси по-ефективно.
47. Подобна технология е особено важна, когато става въпрос за електронни доказателства. Това е особено вярно при наказателни производства, като престъпления на белите якички и когато става въпрос за анализ на данни от мобилни телефони, свързани с престъпления срещу личността. Без използването на такава технология изследването и оценката на такива доказателства стават все по-ресурсоемки и времеемки. След това автоматизираното управление на дела би могло да подпомогне съдебното установяване на факти в такива случаи. Така може да се подобри точността на присъдите, както и да се намалят разходите и времето, необходимо за решение.

(vii) Открито правосъдие и отчетност

48. Предоставянето на информация за проследяване на делата достъпна за обществеността и медиите позволява ефективен контрол на естеството и видовете спорове, които се отнасят до съдилищата, както и на съдебните решения и заповедите. Позволява контрол на хода на делото. Така тези системи

---

¹⁷ Като предиктивно кодиране, което се използва от страните в някои държави-членки за извършване на електронно разкриване.

са също и средство, чрез което съдебните органи могат да съдействат за прозрачна процесуална отчетност¹⁸.

49. Автоматизираните системи за управление на дела могат също да гарантират, че всички необходими дерогации от откритото правосъдие се въвеждат ефективно. По този начин те могат да помогнат на съдебните органи да осигурят спазването на всички задължения, произтичащи в това отношение от членове 6 и 8 от ЕКПЧ.

Г) Хибридни изслушвания

50. Аудио и видеоконференциите са утвърдени средства за провеждане на изслушвания, независимо от предмета. Те дават възможност за провеждане на хибридни или дистанционни изслушвания.
51. Пандемията от Ковид-19 обаче значително увеличи използването на тази

технология. Държавите или разработват и използват свои собствени, или използват налични в търговската мрежа технологии за провеждане на такива изслушвания. Използването им има няколко потенциални ползи.

52. Те могат да намалят разходите и времето, необходимо за разглеждане на производствата. Те могат да съдействат за по-ефективно насрочване на изслушвания, като същевременно елиминират времето за пътуване и чакане в съдебните сгради. Това може да спомогне за процесуалната съразмерност. Физическото изслушване може да генерира несъразмерни финансови и времеви разходи при бързи изслушвания на хартиен носител, междинни изслушвания или изслушвания за управление на дела. Същото може да се каже и за изслушвания, които включват само правни аргументи. Така използването им може да благоприятства достъпа до правосъдие.
53. Хибридните изслушвания могат също така да съдействат за ефективното участие както на съдии, така и на страни. По-конкретно, що се отнася до съдиите, те могат да помогнат за насърчаване на непълно работно време и гъвкави модели на работа. По този начин те могат да повишат удовлетвореността от работата и възможностите за кариера в съдебната система.
54. Що се отнася до съдиите и страните, те могат да улеснят присъствието на изслушванията, когато техните лични характеристики, здравословно състояние или други обстоятелства биха могли другояче да направят присъствието на физическо изслушване проблематично. Уязвима страна, особено в наказателно или семейно производство, може например да има възможност да участва ефективно чрез присъствие от разстояние от дома си или от друга част на сградата на съда. Същото важи в по-общ план за хората с увреждания. По този начин хибридните изслушвания могат да способстват за процесуалната равнопоставеност, както и достъпа до правосъдие като цяло.

V. Предизвикателства, произтичащи от използването на технологиите

55. Член 6 от ЕКПЧ предвижда, наред с други неща, независима съдебна власт.¹⁹ Той изисква съдебната власт да бъде независима от изпълнителната²⁰ и законодателната власт. Тя също така трябва да бъде независима от страните в съдебния спор²¹. Съдебната власт също трябва

---

18 Становище на КСЕС № 18 (2015 г.), параграфи 27-30.

19 Становище № 3 на КСЕС (2002), параграф 9; КСЕС Магна Харта на съдиите (Основни принципи) (КСЕС (2010)3), параграфи 2-3.

20 *Советрансавто холдинг срещу Украйна [2002] ЕСПЧ 626 на [80]*.

21 *Рингайзен срещу Австрия [1971] ЕСПЧ 2 на [95]*.

да бъде безпристрастна.²² И в двата случая съдебната власт трябва не само да бъде независима и безпристрастна, но също така трябва да се възприема като такава.²³ Съдебната независимост, както в институционалния, така и в индивидуалния ѝ аспект,²⁴ не съществува в полза на съдебната система, нито пък безпристрастността.

(A) Реални предизвикателства

(i) Предизвикателство, свързано със съдебната независимост

56. Прилагането на технологична реформа в няколко държави-членки е отговорност на изпълнителната власт. КЕС по-рано призна, че съдебните органи трябва да имат роля и отговорност в това отношение, за да осигурят съдебната независимост.²⁵ Потенциалът на технологичния дизайн да оформя достъпа до правосъдие, съзнателно или несъзнателно, не може да бъде подценяван. Инструментите за данни при разработването на ключови показатели за ефективност могат да бъдат използвани за подкопаване на управлението на съдебните дела чрез налагане на цели, основани на ефективност, които са неблагоприятни за автономността при вземането на съдебни решения. Освен това могат да бъдат използвани за неправомерно критикуване на членове на съдебната система, които не са успели да изпълнят тези цели, подкопавайки както индивидуалната, така и институционалната съдебна независимост. Освен това разработването на базирани на технологии системни настройки по подразбиране, напомняния или ИИ може да намали автономността на съдебната власт при вземането на решения. В крайни случаи те могат да го направят по начини, които противоречат на върховенството на закона.
57. Ефективните мерки за сигурност и защита на данните изискват ефективен, независим надзор върху технологията, използвана от съдебната власт, както обикновено се прави в обществото.²⁶ Такъв надзор може да представлява значителен риск за съдебната независимост, ако се извършва от изпълнителната власт или регулаторен орган, като национален надзорен орган по защита на данните, а не от орган в рамките на съдебната власт.
58. Що се отнася до ИИ, той поставя няколко предизвикателства пред съдебната независимост. Алгоритмичният дизайн може да подкопае съдебната независимост, когато съдебната система няма информирана и ефективна входяща информация и надзор върху нея. Това може да се случи по-специално в случаите, когато проектирането и внедряването са възложени от държавите-членки на частни компании, не на последно място, тъй като контролът върху ИИ обикновено е концентриран в ръцете на малък брой компании. Това е дискретен и сериозен случай на проектантски риск. Когато системите за управление на дела използват ИИ за насрочване на изслушвания, може също да

---

22 *Киприану срещу Кипър* [2005] ЕСПЧ 873 на [118]; *Пиърсак срещу Белгия* [1982] ЕСПЧ 6 на [30].

23 *Срамек срещу Австрия* [1984] ЕСПЧ 12 на [42]; *Киприану срещу Кипър* [2005] ЕСПЧ 873 на [121]. И вижте, по отношение на ЕС, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* [2018] ЕУЕСJ C-64/16 на [44].

24 Съвет на Европа, Препоръка (2010) 12 относно съдиите, независимостта,

ефективността и отговорностите, глави 2 и 3, където тези разграничения се наричат съответно външна и вътрешна независимост.

25 Становище № 14 на КСЕС (2011), параграфи 32 и 36.

26 Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 г. относно защитата на физическите лица по отношение на обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент за защита на данните).

прави това по начини, които внасят пристрастност при изготвяне на списък на изслушвания, което подкопава съдебния контрол върху тази функция²⁷.

59. Използването на ИИ за подпомагане на управлението на дела или подпомагане на вземането на съдебни решения може да няма прозрачност относно това каква и как информацията се използва от такава технология. Намалената прозрачност може да попречи на обяснителната и апелативната отчетност на съдебната власт.²⁸ Това може да постави под въпрос съдебната независимост и легитимността на съдебната система, както индивидуално, така и институционално.
60. Вземането на съдебни решения е висококвалифицирана дейност. То изисква значително обучение и опит. Използването на инструменти за данни като заместител на съдебно правно изследване и на поддържащ ИИ за подпомагане на съдиите да вземат решения може да подкопае способността на отделния съдия да проучва и взема решения. Използването на предиктивно кодиране може например да подкопае способността на съдията да определи кое е и кое не е релевантно доказателство и може да повлияе неблагоприятно на способността му да оцени силата на доказателствата. Въпреки че тези инструменти са предназначени да подпомагат вземането на съдебни решения, те могат с течение на времето да намалят съдебните умения и опит.
61. Една възможна последица от това, че съдиите вече не могат да идентифицират и оценят силата на доказателствата, е, че могат да станат зависими от технологична помощ. Ако техните умения и опит в събирането и идентифицирането на доказателства и подобни области, бъдат оголени поради разчитането на технологии като предикативно кодиране, индивидуалната независимост и съдебната автономия, могат да намалееят. Това, което е предвидено да бъде в подкрепа, може по този начин да се превърне в *де факто* решение. Това може да бъде особено проблематично, когато такава помощ предоставя на отделни съдии оценка на нормите за вземане на решения въз основа на общите тенденции в съдебната власт; проблем, който след това ще стане самонарастващ, тъй като повече съдии следват тенденцията, идентифицирана от инструментите за данни. В по-широк план това представлява заплаха за институционалната независимост, тъй като на практика би поставило процеса на вземане на решения в ръцете на онези, които проектират инструментите за данни.

(ii) Предизвикателството за справедлив процес

62. Технологиите поставят няколко предизвикателства пред способността на

съдебната система да осигури правото на страните на справедлив процес, гарантирано от член 6 от ЕКПЧ.

63. Използването на инструменти за данни, особено когато те включват подпомагащ ИИ, може да повлияе неблагоприятно на способността на съдебната система да осигури справедлив процес за страните. Инструментите за данни, като Chatbots, могат например да дадат неверни резултати, напр. те могат да създадат фиктивна съдебна практика, която може да доведе до съдебна грешка. Използването на ИИ може също да подкопае контрола на съдебната система върху разпределението на делата.
64. Трябва обаче да се внимава, когато става въпрос за хибридни изслушвания. Ползите от достъпа до правосъдие може да не са толкова лесно осъществими, когато става въпрос за съдебни процеси или окончателни изслушвания, особено когато те включват вземане и оценка на свидетелски показания. В последната ситуация, в зависимост от обстоятелствата, може да

---

27 Пристрастието може да доведе до разпределяне на делата не на случаен принцип, а според характеристиките на страните.

28 Становище на КЕСС № 18 (2015 г.), параграфи 27-29.

е необходимо да се проведе физическо изслушване, за да се съберат и проверят доказателства и да се осигури справедлив процес, тъй като това е правилното ефективно средство, чрез което това може да бъде извършено.

65. Хибридните изслушвания също създават риск страните и свидетелите да бъдат инструктирани от лица извън камерата, което може да опорочи съдебния процес. Освен това те създават риск изслушванията да не гарантират равнопоставеност на страните. Диференцираното участие може да облагодетелства или постави в неблагоприятно положение един тип участник пред друг, особено когато се оценяват свидетелските показания, в зависимост от това дали те присъстват физически в съда или участват чрез аудио или видеоконферентна връзка. В наказателното производство, когато обвиняемият участва чрез видеоконферентна връзка и неговият адвокат не присъства лично с него, може да възникне въпросът дали той може да получи правен съвет на напълно поверително по време на изслушване.²⁹
66. Аудио и видеоконференциите също представляват риск за способността на съдебната власт да изпълни задължението си да осигури открито правосъдие. Технологиите може да попречи на това, ако достъпността не е вградена ефективно.³⁰ Обратно, твърде бързият достъп на обществеността и медиите до изслушвания, провеждани чрез видеоконферентна връзка, може да създаде натиск върху съдиите. Естеството и качеството на постоянния контрол, при който всички изслушвания са достъпни онлайн, може да възпрепятства вземането на съдебни решения, не на последно място чрез компрометиране на условията за уединение и размисъл, от които съдиите се нуждаят, за да изпълняват ефективно своите отговорности.
67. Една съществена стъпка от физически към хибридни или дистанционни изслушвания може също така да подкопае конституционния статут на съдебния процес, особено неговия символичен характер.³¹ Участието в

производството от дома, в кола или на публично място може да подкопае разбирането на обществото за гражданското значение на производството. Статутът и легитимността на съдебната система на институционално ниво като част от държавата могат да бъдат накърнени по този начин. По отношение на индивидуалните производства това може да доведе до това участниците да не приемат процедурите толкова сериозно, колкото би трябвало. Това може да има неблагоприятно въздействие върху естеството и качеството на доказателствата, особено свидетелските показания под клетва, което също може да компрометира способността на съдебната система да осигури справедливи процеси.

(В) Други предизвикателства

(i) Предизвикателства, свързани с проекта

68. Технологиите могат да бъдат включени в съдилищата и съдебните органи по няколко начина. Те могат да възпроизведат предцифровите процеси. Присъщият риск е пристрастието към статуквото да вгради в бъдещи системи проектни недостатъци, съществуващи в настоящите практики и процедури. Ако бъде приета автоматизация, трябва да се внимава и да се провери дали това, което се прави в момента, трябва да бъде правилно възпроизведено технологично. Освен това, някои форми на технологии, особено тези, предоставени за проследяване на дела и решения за управление на дела, може също да изискват входяща информация от страна на съда, за да се осигури подходящ дизайн. Необходимо е да се вземат мерки да се осигури такъв вход

---

29 *Сахновски срещу Русия* [2010] ЕСПЧ 1673; *Сахновски срещу Русия* ([2018] ЕСПЧ 966; *Марчело*

Виола срещу Италия (№ 45106/04) (5 октомври 2006 г.) на [67]-[77]; *Горбунов срещу Русия* [2016] ЕСПЧ 231.

30 *Микалеф срещу Малта* [2009] ЕСПЧ 1571

31 Становище № 14 на КСЕС (2011 г.), параграф 6.

69. Освен това използването на технологии може да разшири ролята на съдебната власт. Това може да стане, като се даде възможност на съдебните системи да включат превантивно и консенсусно правосъдие в съдебните процеси. Рискът тук е, че конституционната роля на съдебната власт може да бъде подкопана. Конституционната роля на съдебната власт може да се сведе до тази на служба за разрешаване на спорове, на потребителска услуга.
70. Технологията също не е неутрална по отношение на дизайна. Той носи присъщия риск от дискриминационен дизайн, внедряване и използване. Дизайнът може да дискриминира страните на основата на раса, етническа принадлежност, пол или пол. Може също така да повлияе неблагоприятно, например, на индивиди с неврологични или със зрителни или слухови увреждания. Това може да възникне или чрез дискриминационен дизайн, или чрез използване на данни в системи за съдебна подкрепа, което само по себе си е дискриминационно, или и двете. Това може също така да възпрепятства достъпа до правосъдие за онези, които са в неравностойно положение от гледна точка на технологиите, когато не могат нито да използват, нито да имат достъп до технологията ефективно.
71. Следователно основното предизвикателство е да се гарантира, че технологичният дизайн е в съответствие с принципа на недискриминация и членове 6 и 8 от ЕКПЧ, като същевременно се запази конституционният статут на съдебната система.

(ii) Предизвикателство, свързано с на внедряването

72. Ефективното проектиране трябва да бъде допълнено от ефективно внедряване, което изисква активно ангажиране, участие и последващо обучение на съдиите.
73. Ако използването на технологиите трябва да реализира напълно икономически ползи и ползи за ефективност, системите за електронно подаване и производство, проследяване и управление на дела трябва да бъдат оперативни съвместими в цялата съдебна система. Липсата на оперативна съвместимост може да доведе до неефективност в такива системи. В най-лошия случай това може да доведе до отказ от внедряването.
74. Внедряването също може да страда от прекомерно престараване. Вместо да се прави внедряване на технологична промяна с премерено темпо, може да се предприемат стъпки за прилагане на цялостна реформа в свръхамбициозен срок. Колкото по-голяма е степента и естеството на реформата във всеки един момент, толкова по-голям е рискът тя да се провали и следователно или да бъде изоставена, или в най-добрия случай да бъде приложена частично и неоптимално.

(iii) Предизвикателство, свързано с финансирането

75. КЕСС по-рано е подчертавал фундаменталното значение на адекватното финансиране, което да позволи на съдебната власт да изпълнява функцията си като част от държавата.³² Увеличеното използване на технологии не трябва да се разглежда като средство за намаляване на държавните разходи за съдилищата и съдебната власт. Внедряването на технологична промяна носи със себе си редица свързани разходи, които трябва да бъдат внимателно

обмислени и да бъдат изготвени ефективни бюджети.

76. Необходимо е и постоянно сигурно финансиране, когато технологията е в установено състояние. Технологията трябва да се поддържа актуална. Съдиите и администраторите изискват редовно обучение. Това води до постоянни разходи Освен това, администраторите и ИТ специалистите

---

32 КСЕС Становище № 2 (2001).

наетите от съдилищата, за да дадат възможност на съдебната система да управлява, поддържа и актуализира технологиите, може да изискват конкретно по-високи заплати предвид техните подобрени и ИТ умения. Това ще трябва да бъде предвидено в бюджета, без което съдебните органи може да не могат да използват ефективно технологиите.

(iv) Предизвикателство, свързано със защита на данните, сигурност и достъпност

77. Повишеното използване на технологии води до широкомащабно обработване на данни, което може да попречи на правата, защитени съгласно член 8 от ЕКПЧ, включително на защитата на личните данни.³³ По отношение на технологичния дизайн, внедряването и използването, тези права трябва да бъдат защитени. Такива мерки следва също да предпазват от рискове за сигурността. Такъв е случаят, когато става въпрос за чувствителни данни по дела в наказателни и семейни производства. Случайното разкриване или злонамерените действия на лоши участници могат да компрометират сигурността на данните и по-специално поверителността на съдебните данни.
78. Отказът на системата е допълнителен риск, който произтича от увеличеното използване на технологията; особено на електронното подаване и процедури и системи за проследяване и управление на дела. Системната повреда може да направи недостъпни данните по делата. Без адекватни и ефективни технологични и/или резервни системи на хартия съществува реален риск за ефективния и практичен достъп до правосъдие.

(v) Предизвикателство, свързано с благополучието

79. Повишеното използване на технологии може да представлява заплаха за краткосрочното и дългосрочното здраве и благополучие на съдиите и другите потребители на съда.
80. Широкото използване на технологии може да доведе например до умора, напрежение на очите, главоболие, не на последно място чрез прекомерна употреба на технологии като електронно подаване и процедури и видеоконференции. Това може също така да доведе до повишен стрес, безпокойство, меланхолия, намалено внимание и когнитивна ефективност.³⁴ Всички подобни неблагоприятни въздействия могат също така да повлияят неблагоприятно на способността на съдията да осигури справедлив процес за страните. Това може също да увеличи риска от съдебна грешка.

VI. Правна и етична рамка за използване на технологиите

81. За по-добра обезпеченост на съдебната независимост и безпристрастност, КСЕС счита, че е необходима ясна правна и етична рамка за разработването и използването на технологии от съдебните органи. Такава рамка ще позволи на съдебната система, като една от властите на държавата, властите на държавата, по-добре да поддържа, тъй като все повече възприема и се адаптира към използването на технологиите.³⁵

---

33 Конвенция на Съвета на Европа за защита на лицата по отношение на автоматизираната обработка на лични данни.

34 UNODC, Проучване на връзките между съдебното благополучие и съдебната почтеност (2022 г.) на [12]; А. Бълук, А. Колвин и М. Джаксън, *Zoot умора в ерата на КОВИД-19*, Вестник за социална работа в глобалната общност, (2022) 7(1), 1–9.

35 Становище на КСЕС № 18 (2015 г.), параграфи 20-22.

82. Държавите-членки следва да разработят такава рамка в съответствие с изискванията на ЕКПЧ. По-конкретно, използването на технологии трябва да бъде в съответствие с независимостта и безпристрастността на съдебната система. То трябва също така да е в съответствие с правото на справедлив съдебен процес, както се прилага към съдебните производства, съгласно член 6 от ЕКПЧ. То трябва също така да е в съответствие с правото на неприкосновеност на личния живот и защита на данните,³⁶ предвидено в член 8 от ЕКПЧ, и правото на свобода на изразяване на обществеността, включително медиите, предвидено в член 10 от ЕКПЧ. Поради особения риск от това, че използването на технологията може да бъде предубедено или частично по отношение на нейното приложение или въздействие, използването на технологията трябва да отчита по-специално необходимостта от гарантиране на тези права в съответствие с принципа на недискриминация.

83. КСЕС признава, че Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) е развил и ще продължи да развива своята съдебна практика в светлината на технологичното развитие. Като пример, физическото отсъствие от изслушване в даден момент се разбира като нарушение на член 6 от ЕКПЧ. При определени условия и с разработването на ефективни съоръжения за видеоконферентна връзка сега се приема, че участието в процеса чрез такива съоръжения е еквивалентно на физическо присъствие и следователно не е в противоречие с член 6.³⁷ По същия начин, съоръжения за видеоконференции със сигурни междинни стаи могат да осигурят необходимото ниво на неприкосновеност на личния живот и поверителност в наказателното производство, за да може обвиняемият да получи правен съвет в съответствие с изискванията на член 6, където преди технологиите не биха могли да направят това.³⁸

84. В общата рамка, предоставена от ЕКПЧ и националната защита на основните

права, използването на технологии от съдебните органи трябва да бъде подкрепено от подходяща законодателна основа.³⁹ Това е особено важно, когато технологията се използва в системи за съдебна подкрепа, които подпомагат вземането на съдебни решения. Също толкова важно е, когато става дума за защита на личните данни.

85. За да осигурят ефективна защита и сигурност на данните, както и регулиране, без да се компрометира съдебната независимост, държавите-членки трябва да създадат, където все още не съществуват, национални органи за надзор на защитата на данните за съдебната власт, когато действат в качеството си на съдия. Такива органи трябва да бъдат създадени в рамките на съдебната власт. Може също така да се предвиди законодателна разпоредба за разпределяне на отговорността за сигурността и целостта на технологиите и данните, използвани от съдебната власт.
86. Законодателството трябва също така да предвиди нарастващия преход към използване на технологии от съдебните органи. То следва по-специално да предвиди поддържането, ако е необходимо, на алтернативни нетехнологични средства за достъп до съдебните и съдебни производства за тези, които не могат да получат достъп или да използват технологията ефективно.
87. Особено важно е да се предвиди разпоредба за продължаване на изслушванията, които не са базирани на технологии. Въпреки че аудио и/или видеоконференцията може да е подходяща за някои изслушвания, тя не е непременно подходяща за дълги изслушвания,

---

36 Вж. например *Авилкина срещу Русия* [2013] ЕСПЧ 515 на [45]-[46].

37 *Марчело Виола срещу Италия* (№ 45106/04) (5 октомври 2006 г.) в [67]-[77].

38 *Сахновски срещу Русия* [2010] ЕСПЧ 1673; *Сахновски срещу Русия* [2018] ЕСПЧ 966; *Горбунов*

срещу Русия [2016] ЕСПЧ 231.

39 Насоки относно видеоконферентната връзка в съдебни производства (2021) на КЕСС на 8.

или такива, които включват вземане и оценка на свидетелски показания, наред с други.

88. Процесуалните правила трябва да предвидят кога съдебният състав, който обикновено трябва да присъства в съдебната зала/сградата по време на заседанията и само по изключение да участва в изслушвания от разстояние от другаде, може да упражнява преценка, за да определи, че изслушванията трябва да се провеждат чрез технология или чрез традиционни средства. Те следва също така да предвидят кога е необходимо участниците в производството, включително членовете на съдебната власт, да присъстват лично на съда, когато изслушванията се провеждат по друг начин чрез аудио-или видеотехнологии.
89. В рамките на общата законодателна рамка процедурните правила следва да предвиждат съдебно определяне на използването на технология за конкретни цели. Държавите-членки следва да предоставят диференцирани правила за различните форми на процедура. Всяко право на преценка, предвидено в процесуалните правила и както и в законодателството, по отношение на

използването на технологии в конкретни производства, трябва да се упражнява по-скоро по съдебен, отколкото по административен ред.

VII. Общи принципи, свързани с технологиите в съдебните системи

90. Използването на технологии трябва преди всичко да зачита естеството на съдебния процес. Първо, много съдебни решения са дискреционни решения, основани на конкретните факти на отделен случай. Второ, съдиите играят съществена роля в развитието на правото. Те не просто прилагат фиксирани и неизменни правила. Съдиите трябва да могат да коригират или добавят към закона, ако той е недостатъчен или заплашва да провали прилагането на закона в конкретни случаи. Технологиите не трябва да навлизат в царството на справедливостта. Технологиите не трябва да обезсърчават или възпрепятстват критичното мислене на съдиите, тъй като това може да доведе до стагнация на правното развитие и ерозия на системата за правна защита. Следователно технологичните инструменти трябва да зачитат процеса на вземане на съдебни решения и автономията на съдиите.
91. КСЕС счита, че следните принципи трябва да ръководят бъдещото проектиране, внедряване и използване на технологии в подкрепа на съдиите. Те са предназначени да бъдат в съответствие с Европейската етична харта относно използването на изкуствен интелект в съдебните системи и тяхната среда (2018 г.) и Насоките за електронно подаване на документи в съда (електронно подаване) и цифровизация на съдилищата (2021 г.) на КСЕС .
92. КСЕС подкрепя използването на технологии, които подпомагат съдиите. Прави го, когато такава технология спазва напълно следните принципи. Следователно основната цел на тези принципи е по-добро осигуряване на ефективен и практичен достъп до правосъдие в съответствие с независимостта на съдебната власт и върховенството на закона. Те са предназначени да поддържат и повишават легитимността и доверието в съдебната система. Принципите са следните:
  - (i) **Върховенството на закона:** технологията трябва да се използва само за подкрепа и укрепване на върховенството на закона. Следователно тя трябва да бъде проектирана, внедрена и използвана в рамките на и въз основа на ясна, общоприложима и обществено достъпна правна и

етична рамка, която е в съответствие с основните права, гарантирани от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ).

- (ii) **Съдебна независимост и безпристрастност:** технологиите трябва да подпомагат съдебната система за справедливо и ефикасно изпълнение на нейната конституционна роля. Нейният дизайн и функциониране следва да бъдат предмет на такива предпазни мерки, включително законодателство и/или съдебни правила, каквито са необходими за осигуряване както на институционална, така и на индивидуална съдебна независимост и безпристрастност на всички етапи от съдебното производство. Тези предпазни мерки следва да бъдат съобразени с нуждите на производството, независимо от естеството им. По-конкретно, технологията не трябва да се използва за прогнозиране на решението на отделния съдия.
- (iii) **Съдебна автономия:** технологията може да се използва само за подкрепа и съдействие на съдилищата и съдебната власт при правилното управление и определяне на производствата. Вземането на решения трябва, изрично и имплицитно, да се извършва само от съдии. То не може да бъде делегирано или извършено от или чрез технология. Съдебната автономия трябва да се зачита чрез използването на технологии.
- (iv) **Съдебен надзор:** за да се поддържа съвместимост със съдебната независимост, безпристрастност и автономия, съдиите, независимо дали чрез съдебните съвети или по друг начин, трябва да участват в закупуването, проектирането и контрола на технологиите. Те също така трябва да се съгласят с въвеждането и прилагането ѝ. Това е особено важно, когато отговорността за съдебната администрация носят министерствата на правосъдието или е въпрос за партньорство между съдебната власт и Министерството на правосъдието. Следва също така да се предвиди съдиите да бъдат информирани за технологичните иновации, за да се улесни тяхното ефективно участие и, когато е необходимо, съгласуване при използването на нови и развиващи се технологии.
- (v) **Достъпност и качество:** технологията трябва да повиши и подобри ефективния и практически достъп до правосъдие за всички членове на обществото. Тя трябва да насърчава достъпа както до съдебно правосъдие, в съответствие с член 6 от Европейската конвенция за правата на човека, така и до споразумение по взаимно съгласие. Насърчаването на достъпността задължително изисква технологията да бъде с високо качество. Когато достъпът до технология е непрактичен, трябва да се предостави подходяща еквивалентна алтернатива.
- (vi) **Оперативна съвместимост и непрекъснато усъвършенстване:** за пълно реализиране и насърчаване на ефикасност и ефективността на достъпа до правосъдие, технологията трябва да бъде оперативно съвместима във всички части на съдебната система. Тя трябва да бъде проектирана и експлоатирана така, че да може да се подобрява непрекъснато. Поради това трябва да се въведат механизми, които да осигурят ефективна обратна връзка от потребителите относно използването му.

- (vii) **Пилотно внедряване:** ефектът от развитието на технологиите не винаги може да бъде напълно оценен преди внедряването. За да се предпазят от непредвидени последици и също така да се даде възможност за правилна оценка на технологичните иновации, използването на нови технологии следва да бъде предмет на пилотно внедряване, преди да бъде напълно внедрено.
- (viii) **Недискриминационен дизайн и работа:** технологията, която поддържа и подпомага съдебната система, трябва да бъде активно проектирана и експлоатирана, така че да е недискриминационна. Тя трябва да е в съответствие с дизайна и работата, ориентирани към потребителя. Отчитането на нуждите на всички потребители, независимо дали съдии, адвокати, членове на обществеността, трябва да се вземе предвид, за да се гарантира, че проектирането и експлоатацията на технологията от съдебната власт е справедливо. Следователно дизайнерските екипи трябва да бъдат интердисциплинарни.
- (ix) **Прозрачност и разбираемост:** технологичният дизайн трябва да бъде прозрачен и разбираем за потребителите. Такъв е особено случаят, когато се използва ИИ и когато се използва технология за подпомагане на управлението на дела и вземането на съдебни решения.
- (x) **Отчетност:** естеството и използването на технологията трябва да бъдат предмет на подходящи механизми за отчетност. Нейният дизайн и прилагане трябва да могат да бъдат обект на контрол от държавата, включително законодателен контрол и упълномощаване, и гражданското общество. Използването му в отделни производства следва да бъде предмет на контрол от страните в производството, в съответствие с принципите на надлежно уведомяване, състезателност и съдебна отговорност.
- (xi) **Интегритет, сигурност и защита на данните:** технологията трябва да бъде обект на ефективни организационни и технически мерки, в съответствие с приложимите стандарти, изисквани от всеки приложим закон за защита на данните, за да се поддържа целостта и сигурността на данните, използвани от съдебните органи, така че да се запази доверието в и легитимност на съдебната система. Тези мерки следва да предвиждат диференциран контрол на достъпа до такива данни за съдии, съдебна администрация, страни, законни представители и обществеността.
- (xii) **Откритост и неприкосновеност на личния живот:** мерките за поддържане на неприкосновеността на личния живот, сигурността и защитата на данните не трябва да компрометират способността на съдебната система да осигури принципа на публичност, включително всяка валидна дерогация от него или ограничение върху него за защита на неприкосновеността на личния живот или друго право или интерес, в съответствие с член 6 от Европейския Конвенция за правата на човека.
- (xiii) **Финансиране:** технологията, нейното въвеждане, поддръжка, използване от съдебната администрация и съдиите и актуализирането трябва да бъдат адекватно финансирани през целия ѝ живот. Финансирането трябва да подпомага ефективното ѝ проектиране и

прилагане. То също така трябва да е подходящо за подпомагане на ефективното му поддържане от съдебната администрация и непрекъснато подобряване. Следователно трябва да бъдат въведени механизми, които да осигурят ефективно събиране на оперативни данни, за да се улесни оценката на работата и въздействието върху съдебната власт и съдебните потребители на технологии от страна на съдебните органи и лицата, отговорни за съдебната администрация.

- (xiv) **Обучение и оперативност:** за да се гарантира, че технологията може да се използва възможно най-ефикасно и ефективно, съдебната система и съдебната администрация трябва да бъдат надлежно информирани и обучени за естеството и ефективното използване на технологията, използвана от съдебната власт.

Терминологичен речник

В Становището са използвани следните термини:

- a. **Изкуствен интелект (ИИ):** възпроизвеждане на човешкото познание и вземане на решения от машина. В настоящото становище основната форма на ИИ, за която се говори, е тази на машинното обучение. Това е процес, който използва статистически, математически модели (алгоритми), които позволяват на компютрите да откриват математически модели в големи набори от данни (информация) без изрични инструкции. Откриването на шаблони е това, което се разбира под „учене“. След това този анализ формира основата за, например, класифициране на данни, сортиране на данни или вземане на решения.
- b. **Аудио-конферентна връзка:** система, която използва технология, независимо дали телефонна или цифрова през интернет, за да улесни среща, като например съдебно заседание, чрез аудио.
- c. **Системи за управление на дела:** електронни системи, които подпомагат правораздаването. Те включват автоматизирани механизми, които: позволяват документи и доказателства да бъдат качени и предоставени на страните и съдията чрез електронно подаване, улесняват процедурите за изготвяне на график чрез инструменти за планиране, насърчават процесуалното съответствие, включително наблюдение на съответствието; насърчаване на ефикасното разпределение и управление на съдебните ресурси, включително съдебното натоварване
- d. **Системи за проследяване на дела:** електронна система, която позволява на нейния потребител да получава информация относно производствата. Тази информация включва: съдебния идентификационен номер за всяко дело, имената на страните в производството, данни за законните представители на страните в производството; подробности за документите, подадени в производството и за всякакви постановени заповеди или съдебни решения, както и подробности за изброените изслушвания и хода на делото.
- e. **Инструменти за данни:** електронни средства за обработка и управление на информация и предоставяне на достъп до законодателство и съдебни решения (съдебна практика). Те могат да бъдат предоставени от държавата или от частния сектор.
- f. **Електронно разкриване или електронно откриване:** разкриването на електронни документи (е-документи) в съдебно производство.
- g. **Електронно подаване и процедури:** онлайн инструмент, който позволява на страните и адвокатите да качват в съда и да обменят цифрови версии на документи и доказателства по делото.
- h. **Експертни системи:** форма на ИИ. Онлайн инструмент, съставен от две части: база от знания, която се състои от правила и известни факти; и машина за изводи. Машината за изводи прилага правилата към известните факти чрез прилагане на дедуктивни разсъждения, за да достигне до нови факти. Той е предназначен да възпроизведе вземането на решения от

човешки експерт.

- i. **Хибридно изслушване:** изслушване, при което един или повече от участниците (съдия, страни, свидетели) участват, докато присъстват във физическа сграда на съда. Другите участници участват чрез аудио и видеоконференция или и двете.
- j. **Система за съдебна подкрепа:** разширение на системата за управление на дела, която предоставя на съдиите различни средства за насърчаване на ефективното и практично управление на производствата, напр. чрез подпомагане при попълването на документи, съдебни решения или заповеди или чрез насърчаване на съдебната осведоменост за предстоящите процесуални срокове. Това също включва, например, автоматизация на документи чрез използване на дървета на решенията.
- k. **Машинно четимо:** структуриране на информация, като тази в документ или по-специално съдебно решение, която може да бъде обработена от компютърна програма. Средствата, чрез които документите могат да се обработват чрез машинно обучение.
- l. **Предиктивно кодиране:** форма на предиктивна технология, която улеснява прегледа на документи и електронни документи като част от процеса на разкриване или електронно разкриване в съдебно производство. Технологията е обучена да разпознава разкриваемите документи чрез използване на контролирано и подсилващо машинно обучение.
- m. **Дистанционно изслушване:** изслушване, което се провежда чрез аудио или видеоконферентна връзка, при което никой от участниците не присъства в сградата на физическия съд по време на изслушването.
- n. **Поддържащ (или помощен) ИИ:** използването на ИИ за подпомагане на управлението на дела и вземането на съдебни решения.
- o. **Видеоконферентна връзка:** система, която използва технология, която осигурява едновременно предаване на аудио и визуални изображения на лица за целите на синхронна комуникация.